

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Uchazeč	PhDr. Stanislav Rubáš, Ph.D.
Habilitační práce	<i>Rusko v zrcadle překladu.</i> <i>Kapitoly z dějin ruského sebepoznávání</i>
Oponent	doc. PhDr. David Kroča, Ph.D.
Pracoviště oponenta, instituce	Katedra českého jazyka a literatury Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Odborný asistent Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Stanislav Rubáš (*1974) se v odborných kruzích etabloval jako teoretik překladu, jenž se oborem zabývá také prakticky, neboť sám umělecky překládá, a to zejména z ruštiny a angličtiny. Z jeho odborné publikační činnosti bych na tomto místě rád zmínil alespoň knihu *Devatero klíčů od jednoho srdce* (2000), v níž se věnoval českým podobám *Sonetů* Williama Shakespeara, a neméně pozoruhodnou publikaci *Já píše Vám* (2009), která u nás poprvé konfrontovala všechny české překlady Puškinova *Evžena Oněgina*. Již v souvislosti s puškinovskou monografií jsem ve své recenzi otištěné v *Literárních novinách* (2009, č. 17) upozornil, že „knížka Stanislava Rubáše není jen precizní lekcí z translatologie“, ale že „jde o poutavě napsaný text, který vypráví překladatelské osudy Puškinova veršovaného románu jako takřka napínavý detektivní příběh“. Podobnou charakteristiku lze v dobrém smyslu slova vztáhnout i k jeho habilitační práci, která má podobu rukopisu pro Nakladatelství Karolinum.

Práce s titulem *Rusko v zrcadle překladu* a s podtitulem *Kapitoly z dějin ruského sebepoznávání* je rozdělena na dvě části. První tvoří „Interpretační studie“, jež je věnována jednak pojednáním ruských spisovatelů o cizojazyčných překladech ruské klasiky, jednak vybraným dílům světové literatury v překladech, nápodobách a reflexích ruských spisovatelů. Druhou část rukopisu tvoří „Antologie“, v níž autor shromáždil první nebo nově vytvořené české překlady vybraných esejů, dopisů, rozhovorů a veršů

ruských literárních klasiků o umění překladu. Většinu těchto textů přeložil sám, avšak z praktických důvodů připojil rovněž překlady, na nichž spolupracoval s Annou Rosovou, případně se studujícími Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Podle úvodních slov je cílem práce zejména „poodkrýt obraz Ruska v zrcadle překladu a interpretovat některé z jeho nejvýraznějších rysů ve světle ruských duchovních i politických dějin“ (s. 6). Pramenem pro tuto interpretaci jsou rozmanité texty nebeletristické, mezi nimiž najdeme kupříkladu dopis nebo interview, ale i texty literatury umělecké. V této souvislosti se nabízí otázka, zda a do jaké míry je možné rozkrývat relevantní „obraz Ruska“ i z beletristických textů? Zejména novější literární teorie upozorňují, že fikční svět beletrie není ve vztahu k aktuálnímu světu ani pravda, ani lež, neboť má svůj specifický ontologický status. Genologická šíře vybraných textů počítá s tím, že postoje spisovatelů formátu Puškina či Pasternaka se odrážejí stejnou měrou kupříkladu v jejich poezii i v esejistických reflexích: „Ruští spisovatelé »od Puškina po Pasternaka« rozvíjeli ruské myšlení a cítění nejen svými původními díly, ale rovněž překlady a nápodobami děl z jiných národních literatur. A také tím, jak své i cizí literární překlady a nápodoby sami refletovali“ (s. 10).

Jádro habilitační práce tvoří již zmíněná interpretační studie, v níž Stanislav Rubáš vychází z poznatku, že ruské umění překladu vykazuje specifické rysy národního svérázu, a vybízí tak badatele k dalším otázkám: Co si Rusové nad překlady své literatury do cizích jazyků uvědomují sami o sobě? A co na sebe prozrazují ve svých překladech a výkladech starořeckých, latinských, anglických, německých a dalších cizích autorů? Odpovědi na tyto otázky soustředil autor do celkem šesti relativně samostatných kapitol.

Na první kapitole, jež upozorňuje na imperiálně neochvějné jazykové sebevědomí vyzařující z textů ruských klasiků, oceňují zejména aktuálnost některých pasáží, které připomínají nejen vleklou válku v Čečensku v letech 1994–1996 a 1999–2003 nebo ruskou anexi Krymu v roce 2014, ale i u události takřka nedávné, včetně ruského uznání Luhanské lidové republiky a Doněcké lidové republiky v roce 2022 či následnou dobovačnou válku Ruska na Ukrajině, která bohužel pokračuje i v roce 2023. Druhá kapitola se zamýšlí zejména nad tím, jakým způsobem získala ruská literatura svůj národní svéráz, kapitola třetí přibližuje význam kanonického ruského překladu Homérovy *Iliady*, který v roce 1829 zveřejnil básník Nikolaj Gnědič.

Velmi cenný je v habilitační práci neustálý kontakt teorie s beletrií, což názorně dokládá kapitola čtvrtá, která mj. poutavě nastiňuje genezi Schillerovy *Ódy na radost*, a rovněž kapitola pátá, v níž jde o analýzu Shakespearova *Hamleta* v podání Borise Pasternaka. Kapitola šestá pak zaujme zejména pokusem o charakteristiku ruského překladatelského myšlení, jehož východiskem je polemika mezi tzv. literisty a těmi, jež převedení cizího díla pojmají jako „tvůrci“. Závěrečná kapitola sice obvyklému strukturování habilitačních prací poněkud oponuje svou metaforickou povahou, avšak výchozí evokace obrazu Michaila Vasiljeviče Něstěrova není jen efektní rekvizitou autorského komentáře, nýbrž slouží zcela pragmaticky jako motivační prvek pro hlubší analýzu „obrazu Ruska“ v zrcadle překladu. Podle posledních slov studie v něm vidíme především „imperiálně ruské duchovní sebevědomí, exaltovaně pravoslavnou spiritualitu i kus děkabristicky osvícených a vzdorných ruských dějin“ (s. 164).

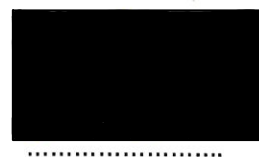
S ohledem na uvedené závěry a při jisté míře nadsázky by podtitul habilitační práce mohl znít také *Kapitoly z dějin ruského sebe prezentování*, neboť ke skutečné sebereflexi dochází v citovaných textech spíše výjimečně. Jejich komentátor a ve většině případů i překladatel však prokázal nepřehlédnutelný cit pro vhodnou selekci pramenného materiálu. Autorův široký kulturní rozhled a schopnost propojovat znalost teorie překladu, literatury a historie přispívají ke čtenářské atraktivitě jeho práce, jež má rovněž vysokou formální i jazykovou úroveň. Vedle předpokladů pro srozumitelný odborný výklad v ní tak autor zúročil rovněž své zkušenosti redakční a editorské.

Závěr

Habilitační práce PhDr. Stanislava Rubáše, Ph.D., *Rusko v zrcadle překladu. Kapitoly z dějin ruského sebe poznávání* **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce, a proto ji doporučuji k dalšímu postupu v habilitačním řízení v oboru Translatologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

V Brně dne 22. 2. 2023

doc. PhDr. David Kroča, Ph.D.

.....
podpis